

AMORS SENSE CASA

Poesia LGBTQ catalana

Antologia i introducció
de Sebastià Portell



Angle Editorial

AMORS SENSE CASA

**EL FAR
36**



© 2018 Sebastià Portell, per l'antologia i la introducció

© dels poemes de Maria Antònia Salvà, Llorenç Moyà, Francesc Garriga Barata, Maria-Mercè Marçal i David Vilaseca: els seus hereus.

© dels poemes de Joan Ferraté: Agència literària Carmen Balcells.

© dels poemes de Blai Bonet: Edicions de 1984.

© dels poemes «Lluita de classes», «Prova d'epitafi» i «Fruïció», de Biel Mesquida: Edicions 62.

© dels poemes «XIX» de *Sal oberta*; «Solstici», de *La germana, l'estrangera*; i de «Dolor de ser tan diferent de tu...», «¿On trobar-nos...», «El meu amor sense casa...» i «Aquest amor, difícil», de *Desglà*, de Maria Mercè Marçal: Edicions 62.

© del poema «La caixa negra», de Manuel Forcano: Proa.

© dels poemes d'*El benestar*, de Sebastià Alzamora: Proa.

© del poema «Romeo flipa», de Carles Rebassa: Edicions 62.

© del poema «Nit mallorquina», de Maria Cabrera: Proa.

© de la resta de poemes: els seus autors.

© Divine Studios, per la imatge de portada

© 9 Grup Editorial, per l'edició

Angle Editorial

c. Mallorca, 314, 1r 2a B

08037 Barcelona

T. 93 363 08 23

www.angleeditorial.com

angle@angleeditorial.com

Primera edició: octubre de 2018

ISBN: 978-84-17214-39-5

DL B 23790-2018

Imprès a Romanyà Valls, SA

No és permesa la reproducció total o parcial d'aquest llibre, ni la incorporació a un sistema informàtic, ni la transmissió en cap forma ni per cap mitjà, sigui electrònic, mecànic, per fotocòpia, per gravació o altres mètodes, sense el permís previ i per escrit dels titulars del copyright.



AMORS SENSE CASA

Poesia LGBTQ catalana

Antologia i introducció a cura
de Sebastià Portell

 Angle Editorial

TAULA

11 A canonades, per SEBASTIÀ PORTELL

21 MARIA ANTÒNIA SALVÀ

(Palma, 1869 – Lluçmajor, 1958)

27 LLORENÇ MOYÀ

(Binissalem, 1916 – Palma, 1981)

33 JOAN FERRATÉ

(Reus, 1924 – Barcelona, 2003)

39 BLAI BONET

(Santanyí, 1926-1997)

53 FRANCESC GARRIGA BARATA

(Sabadell, 1932 – Sant Cugat del Vallès, 2015)

63 BIEL MESQUIDA

(Castelló de la Plana, 1947)

71 JOSEP PIERA

(Beniopa, La Safor, 1947)

77 JOSEPMIQUEL SERVIA

(Palamós, 1948)

81 JOSEP MICÓ CONEJERO

(Antella, 1949)

- 87 JAUME CREUS
(Barcelona, 1950)
- 95 MARIA-MERCÈ MARÇAL
(Ivars d'Urgell, 1952 – Barcelona, 1998)
- 105 SALVADOR JÀFER
(El Ràfol de Salem, 1954)
- 111 NORA ALBERT
(Lleida, 1957)
- 115 ENCARNA SANT-CELONI
(Tavernes de la Valldigna, 1959)
- 121 DAVID VILASECA
(Barcelona, 1964 – Londres, 2010)
- 127 CONSOL MARTÍNEZ BELLA
(Llanera de Ranes, 1966)
- 131 MANUEL FORCANO
(Barcelona, 1968)
- 139 SEBASTIÀ ALZAMORA
(Llucmajor, 1972)
- 145 BEGOÑA CHORQUES
(Xàtiva, 1974)
- 149 SÒNIA MOLL GAMBOA
(Barcelona, 1974)
- 155 CARLES REBASSA
(Palma, 1977)
- 161 BEL OLID
(Mataró, 1977)

- 169 IAN BERMÚDEZ
(Sant Sadurní d'Anoia, 1979)
- 173 EDUARD ESCOFFET
(Barcelona, 1979)
- 177 MARTÍ SALES
(Barcelona, 1979)
- 181 MIREIA CALAFELL
(Barcelona, 1980)
- 189 MARIA ANTÒNIA MASSANET
(Artà, 1980)
- 193 SÍLVIA BEL FRANSI
(Barcelona, 1982)
- 203 GLÒRIA JULIÀ ESTELRICH
(Portocolom, 1983)
- 211 MARIA CABRERA
(Girona, 1983)
- 215 PAU VADELL I VALLBONA
(Calonge, 1984)
- 221 ADRIÀ TARGA
(Tarragona, 1987)
- 227 MARIA SEVILLA
(Badalona, 1990)
- 231 GUILLEM GAVALDÀ
(Cerdanyola del Vallès, 1997)
- 235 AGRAÏMENTS

A CANONADES

El contracànon com a forma de supervivència literària

No és res nou per a ningú que la poesia tot sovint parteix d'una vocació minoritària. En parteix i s'hi dirigeix. La poesia és menor, és estrangera, és altra, s'escriu als marges i és sempre una traducció d'ella mateixa. És dir sense dir. El deixondir petit. Per tant, si la poesia ja és minoritària podria semblar que resseguir les traces d'una escriptura encara més menuda dins la poesia és una tasca inútil, fer retxes dins l'aigua, pentinar el gat.

No és el cas del volum que teniu a les mans.

A *Una cambra pròpia* (1929), Virginia Woolf afirma que «[l]es dones no s'hi dediquen pas, a escriure sobre els homes» i que se'n sent certament alleujada, «perquè si després de llegir tot el que els homes han escrit sobre les dones hagués hagut de llegir allò que les dones havien escrit sobre els homes, l'àloe, que floreix un cop cada cent anys, hauria florit dues

vegades abans jo no hauria agafat paper i ploma». Sempre de bracet amb la ironia, còmplice habitual, Woolf denuncia una situació que podríem considerar encara vigent: la mancança que suposa que una comunitat no s'expressi amb la pròpia veu, en els propis termes.

Maria Mercè Marçal, al volum assagístic *Sota el signe del drac* (2004), ho explica així: «Si com a escriptora sento que les meves arrels s'enfondeixen en la sang del drac, com a dona no puc oblidar que el femení, més enllà de la pobra representació de la donzella salvada per l'heroi, ha quedat exclòs històricament de la nostra civilització i es troba, també, a la banda del monstre, de tot aquell pany d'experiència caòtic [...] que no s'ha deixat dir del tot pel llenguatge colonitzador.» Una exclusió en la història que la filòsofa belga Françoise Collin defineix com la «universalitat en masculí» i que consistiria a associar les veus dominants —això és, les masculines, no racialitzades, heteronormatives i de classe benestant— a la universalitat, alhora que les femenines queden relegades a allò altre, a allò monstruós.

Dit d'una altra manera: les dones escriptores o lectors tenen «un ull que se sap “estràbic”, en contraposició amb el punt de vista pretesament neutre, “normal”, del narrador canònic». Una imatge semblant a la que proposa Montserrat Roig a *Digues que m'estimes*

encara que sigui mentida (1991): «[e]n un ull, hi duem un pedaç», afirma, «i això ens permet seguir mirant cap endintre, escoltar la nostra veu, la no expressada o no admesa com la Gran Veu». Per altra banda, «l'altre ull [...] mira cap enfora, vola lliure, activament, sense ulleres fosques, ni càmeres, ni binocles».

Bòrnia o estràbica, la mirada de les veus que no pertanyen al discurs canònic, les que Harold Bloom anomena sense miraments *escoles del ressentiment*, es veu condemnada a la revisió constant. Robar temps al temps abans que el temps les esborri.

És en aquest punt que Marçal reivindica «la memòria de l'erínia» com a via per a la reparació. La celebració d'una de les figures mitològiques femenines més execrables, divinitats nascudes abans que molts altres déus masculins i que no obeïen lleis alienes ni reconeixien l'autoritat dels més joves. «Estic convençuda que només revisitant els textos de les escriptores que ens han precedit amb una mirada altra», diu, «podem “desemascarar” i “revelar” tot allò que resta fora dels paradigmes crítics pretesament neutres, construïts al marge d'aquest “plus” que no té lloc en l'ordre simbòlic patriarcal.»

Reescriure la tradició.

És amb aquesta voluntat, la de rellegir o reescriure la tradició, que es dreça el recorregut poètic d'*Amors sense casa*. L'elaboració d'un contracànon no excloent,

que se suma i que busca l'aparició de tots els altres, i no a la inversa. Així com les veus femenines han construït bells exemples de relectura i reivindicació de la pròpia tradició —pensem en volums com *Paisatge emergent* (1999), a cura de Montserrat Abelló, Neus Aguado, Lluïsa Julià i la mateixa Marçal; *Amb accent a la neutra* (2014), a cura de Maria Antònia Massanet i Aina Riera; *Com elles* (2017), a cura de Mireia Vidal-Conte; o en autèntiques operacions de memòria històrica amb figures com Víctor Català i algunes obres de Mercè Rodoreda per part de Maria Bohigas, al capdavant del Club Editor—, cal també que les escriptures LGBTQ de la poesia catalana estableixin, reivindicuin i proposin la seva lectura personal.

No us voldria enganyar: no soc poeta però sí un lector apassionat, i un apassionat, també, en l'estudi de les identitats sexuals i de gènere. És en aquesta intersecció que escric i trio. El que María do Cebreiro Rábade anomena la «funció autor», que permet superar el paradigma «imitatiu, basat en la continuïtat de la tradició», i virar cap a una idea d'antologia subjectiva i genuïna. Un caminar conjunt en què la confiança i l'argumentació són el bessó del contracte de lectura.

Teniu a les mans un recorregut personal a la recerca dels desitjos i de les identitats sexuals i de gènere

no normatius en la poesia catalana dels últims cent anys. Un seguir les traces d'aquelles maneres de voler, d'estimar, de desitjar i de ser que en un moment o un altre, com la poesia mateixa, no han encaixat en la norma.

Els poemes que trobareu a *Amors sense casa* són textos llegits com a entitats independents i amb la mínima implicació de la història de vida de cadascun dels seus autors. A l'antologia *Com elles* (2017), Mireia Vidal-Conte ho diu així: «[n]o m'interessa [...] saber amb qui se n'anaven o se'n van al llit aquestes persones: més absolutament igual la seva tendència sexual o si, simplement, practiquen el celibat. M'importen els seus TEXTOS». Una relació similar hem establert amb les veus d'aquesta tria. De la seva vida ens ha interessat únicament el gènere que socialment manifesten a través del discurs autorial o, en el seu defecte, el gènere que s'ha associat tradicionalment al nom amb què signen. Més enllà d'això, i d'acord amb la idea barthesiana de la mort de l'autor, hem centrat tota la nostra atenció en els textos.

Arribats a aquest punt pagaria la pena explicar la tria, i ho farem, d'entrada, a partir del poema que li dona nom i que l'inspira. És «El meu amor sense casa», de Maria Mercè Marçal:

*El meu amor sense casa.
L'ombra del meu amor sense casa.
La bala que travessa l'ombra del meu amor sense casa.
El vent que arrenca les fulles que cobreixen la bala que
travessa l'ombra del meu amor sense casa.
Els meus ulls que arrenen en el vent que arrenca les fulles
que cobreixen la bala que travessa l'ombra del meu amor
sense casa.
El meu amor que s'emmiralla en els ulls que arrenen
en el vent que arrenca les fulles que cobreixen la bala
que travessa l'ombra del meu amor sense casa.*

Un poema que, segons l'estudiosa Marta Segarra, és
alhora «un lament [...] per la manca d'acomodament,
de sostre, d'un amor no normatiu o fins i tot alguns
dirien *anormal* —simplement, no entra dins de les
normes— perquè és entre dues dones» i alhora un
poema que «basteix, a través de les imatges que convo-
ca, una mena de casa, feta d'ombra, de vent, de fulles
que s'endú el vent, un vent que és per definició imma-
terial però que, no obstant, permet que els ulls hi “arre-
lin” i “emmirallin” aquest amor». La definició perfecta
de les identitats no normatives, identitats sense casa ni
casella, amors, desitjos i pells que no tenen lloc.

Els textos que habiten aquest llibre abracen l'es-
pectre gai, lèsbic, bisexual, transsexual i *queer*, iden-
titats i desitjos que no sempre —o potser mai— han

encaixat amb la norma i que han hagut de buscar altres vies per existir, entre les quals l'escriptura poètica. Hi trobareu poemes d'homes adreçats a altres homes, poemes de dones dedicats a altres dones, poemes de caràcter més fluid o bisexual, poemes que qüestionen el sistema d'etiquetatge de gènere i poemes que transiten entre identitats i que segurament, com el mateix amor sense casa marçalà, ja se senten a pler al bell mig d'aquest trànsit. I també hi trobareu poemes que no superen la suggestió i la indefinició, però que apunten, ja sigui per qüestions formals o per una determinada inscripció semàntica o de contingut, a la pertinença a les escriptures dels desitjos no normatius.

Hi trobareu textos de la nostra primera poeta moderna, Maria-Antònia Salvà, que Marçal, a *Sota el signe del drac*, compta entre «el rastre que aquests documentats o suposats amors femenins han deixat» en l'obra de grans autors universals. Hi trobareu l'homosexualitat mística de Blai Bonet i la minúscula poètica de la frustració de Francesc Garriga. Hi trobareu l'empremta vigorosa del *boom* dels setanta, el sexe sense embuts i sempre intens d'*El bell país on els homes desitgen els homes*, de Biel Mesquida, l'*Eros d'encesa fletxa* de Jaume Creus, l'amor que busca altres noms de Maria Mercè Marçal i el Líviu diamant de Salvador Jàfer. Coneixereu la textura del David

Vilaseca poeta en plena expedició a la sauna i la talla formalment elegantíssima dels poetes de l'experiència i dels poetes orientalistes. Hi trobareu correspondències: Bonet de bracet amb els més joves, Marçal com a far. Hi trobareu les escriptures *queer* i trans de la poesia catalana més recent i poètiques radicalment contemporànies amb un fort component teòric i polític, que s'abeuren de propostes crítiques com la de Judith Butler, Paul B. Preciado, Jack Halberstam, Donna Haraway o la mateixa Marta Segarra. Llegireu poemes que han esdevingut mítics i poemes desconeguts, fins i tot alguns d'inèdits, redescobrireu i contrastareu alguns textos, agermanats amb altres en un mateix volum per primera vegada a la història. Aquesta antologia vol ser això: una tria, un camí, una posada en comú, la primera pedra d'una investigació més profunda, necessària i urgent. Una manera de fugir del cànon, la unitat i la uniformització i de posar el dit a la nafra dels dubtes, d'allò que grinyola, d'allò que incomoda, d'aquells amors que, en un moment determinat, s'han trobat sense casa.

SEBASTIÀ PORTELL
Barcelona, estiu del 2018

Referències bibliogràfiques

- COLLIN, FRANÇOISE (1992), «Praxis de la différence: Notes sur le tragique du sujet». A: *Provenances de la pensée. Femmes / Philosophie*, núm. 46. París: Les Cahiers du Grif, 125-141.
- MARÇAL, MARIA-MERCÈ (2004, ed. Mercè Ibarz), *Sota el signe del drac. Proses 1985-1997*. Barcelona: Proa.
- (2017), *Llengua abolida. Poesia completa 1973-1998*. Barcelona: Edicions 62.
- RÁBADE VILLAR, M^a DO CEBREIRO (2004), *As antoloxías de poesía en Galicia e Cataluña. Representación poética e ficción lóxica*. Santiago de Compostel·la: Universitat de Santiago de Compostel·la.
- ROIG, MONTSERRAT (2009). *Digues que m'estimes encara que sigui mentida*. Barcelona: Edicions 62.
- SEGARRA, MARTA (2014). *L'habitació, la casa, el carrer*. Barcelona: Centre de Cultura Contemporània de Barcelona, col. «Breus CCCB».
- VIDAL-CONTE, MIREIA (2017). «Justificació per a una antologia que no és una "antologia (vaginal) més"». A: Vidal-Conte, Mireia (ed.). *Com elles*. Palma: Lleonard Muntaner.
- WOOLF, VIRGINIA (2014). *Una cambra pròpia*. Trad. Helena Valentí. Sabadell: La Temerària.

JOAN FERRATÉ

(Reus, 1924 – Barcelona, 2003)

PROMESSE DE BONHEUR

Dels teus setze anys el poc que tinc val més
que el que he perdut, que és passat i tot mort.
No penso pas incriminar la sort,
que se'n va endur, si no et torna: només

fora del temps, dins el temps de després,
oh pur absent vogant pel meu record,
potser, a la fi, faràs rem cap al port
del meu destí; i, rescatat excés



miserable del naufragi d'amor
que he estat, tot sol, asservit a la por,
mentre he viscut, m'atorgaràs estranys



sous de delit pels treballs de dolor
del meu servei i, en pac del meu enyor
desesperat, l'amor dels teus setze anys.

Llibre de Daniel (1976)

MÉNAGE À QUATRE

Vaig adonar-me'n en ser a l'avió: volia deixar-te,
Daniel estimat, i al capdavall innocent,
amb el pes de la culpa pel nostre embolic. Ni a la Sandra
ni al seu marit, d'aquest crim, que van promoure tots dos,
mai no els caldrà penedir-se. Vaig ser jo sol a cometre'l,
pel despit que em donà que ens agradessis a tots,
que volguessis que tots t'estiméssim: de tots, t'estimava
jo molt més que ningú, i em desdenyares a mi.
Al meu torn, vaig ser jo, i ningú més, que vaig obstinar-me,
quan em tocà de marxar, a retornar-te el desdeny.
Sí, te'l vaig retornar, i amb quin escreix! Amb la Sandra,
sola a l'aeroport, et vam deixar de costat,
i, lluny de tu, encara la vaig abraçar, i vaig donar-li
l'últim bes d'un amor que ara comprenc que era el teu.
Ho comprenc, i ho sabia de molt abans, rabejant-me
en la perversitat de fer l'amor amb tots dos,
el germà i la germana gran, estimats l'un per l'altre,
tu molt més que ella, però, tu, Daniel, sobretot.
Res de més just: dels dos, si algú va estimar-me de veres,
sé que vas ser també tu, tu i ningú més, pobre nen
sense cap altre amor que el meu amor, exutori
del teu cor ulcerat, bàlsam del teu sofriment.

Doncs, et vaig estimar i em vas estimar: res no compta,
fora d'això. ¿I com és que ens vam tornar prou cruels
per ferir-nos, tu de primer, per conciliar-te
el ridícul marit, sempre posat allí al mig,
i després jo, amb la germana, de qui l'amor compensava
totes les faltes del teu, que no vaig fer presoner?
Lliure, és com el volia, i és lliure que vas estimar-me:
fora d'això, Daniel, no compta res. ¿T'ho creuràs,
que és per aquí que començo a veure-hi clar en l'origen
del meu joc traïdor, que era voler-te imposar,
a tu sol, tot el pes d'un amor que, de franc, no ho podia
ser entre desiguals, que és allò que érem tu i jo?
Lliure, ho vas ser, i és com et volia, i et vaig forçar a ser-ho,
quan et calia ser esclau, el meu esclau, Daniel.
Ara tindria el teu odi, potser; però em sembla, a la llarga,
que valia molt més l'odi que no pas un buit
tan immens com és ara aquest que ens separa: una absència
que és pura negació teva i meva a l'ensem.
Prou sabem que l'un per l'altre ho som tot. ¿Quina inútil
trista por ens retindrà de fer real el real?
Vine, amor meu, i omplim-nos de goig el buit de la vida:
és ser feliços que ens cal; ara, però, tots dos sols.

Llibre de Daniel (1976)

BLAI BONET

(Santanyí, 1926-1997)

MARINER ABSENT

Pensa en els meus muscles, teus,
entre els romanins del mar,
quan passis entre el bellveure
i l'alfabeguera del corral.

Per escales de sospirs
m'invadeix tota la sal.
Pensa-hi sempre,
quan passis entre el bellveure
i l'alfabeguera del corral.

A la nit crem romaní
per tu i el llit nuviat.
Beu-te l'aire,
quan passis entre el bellveure
i l'alfabeguera del corral.

Entre el coral i l'espiga (1952)

COMPANY D'HABITACIÓ

Era octubre. Ho és encara.
Vares entrar a la cambra viva de parets,
repintada de cartells, de postals de romànic,
d'algun cartó salvatge,
raspat i no figuratiu, estrictament jueu.

Venies de viure. Aquell estiu,
no hi havia fet bon temps.
La teva maleta de cuir marró
estava una mica malmenada pel tren,
d'anar en tercera a qualsevol hora de la setmana.
La maleta es deia com tu, però en una tarja,
i duia la teva roba lluent de repetir cursos
i els mocadors de dir adeu als qui se'n van...

Només em vares dir com et deien,
perquè tu mateix, amb les ulleres tan fones,
no et deies res. «No t'esveris, si em veus arribar tard,
jo soc un gat de nit.»

I ja es veia. Però vares deixar
els calaixos tan endreçats, sobretot el de l'esperadrap,
el tub d'Optalidon, la Mercromina,

la capsa de gomes marca Turcois,
el sabó Lux, el tub de Colgate,
les ulleres de sol de només posar-te segons quins matins,
que et vaig veure estrictament bon noi,
amb els deu manaments i la família a seixanta quilòmetres
del teu carnet de necessitat.

De matinada, quan la persiana
ratllava el catre buit, el teu,
la teva cara, com llançada pel mar, apareixia.
De tristor em ratllava.

A poc a poc, quasi com un núvol que passa,
anaves cap a la finestra emblavada:
enfront, movien, entre la fina boira,
els verds pollancres les fulles.

Tu, com una tardor del maig,
et treies la roba. L'americana,
el jersei gris i, sota el pantalon
plegat pels trencs, l'eslip de niló,
que tu mateix et rentaves, romanien,
com en temps del col·legi de la Bonanova, ordenats
a la cadira que mai no acostaves
a la taula.

I, una matinada de juny,
a les cinc de les primeres motos,
tornaves trompa, amb els cabells salabrosos
d'haver nedat,
amb els ulls petits, llunyans, lluent,
i una mica de sorra pel níqui,
aquell de ratlles negres i blanques,
que t'era una mica estret i semblava de nena.

Acotant el cap de no estudiar,
et vares treure el pantalon,
«amb unes del Bar Estudiantil hem anat a Castelldefels».

I, en el silenci
de jo no respondre i de, a tu, saber-te greu,
et tragueres una petxina que duies al butxacó,
quasi vermella, aromàtica de marisc, humida,
«et duc això».

En el teu gest, fresc i marítim com un brot de pi,
que tu no senties ben bé per mor del temporal de la ginebra,
vaig veure que eres innocent, almenys tant com marejat,
perquè creies de debò que la salvació d'un noi
pot caber, al primer cant del gall, dintre una petxina.

L'evangeli segons un de tants (1967)